

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในประเทศไทยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ศึกษาภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย รวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตลอดจนข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติและระดับนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง โดยมีขอบเขตการวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาภูมิปัญญาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของชาวบ้านหรือเกษตรกรในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านพันธุ์และการคัดเลือกพันธุ์ ด้านอาหารและการให้อาหาร ด้านการดูแลและสุขภาพ

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ได้สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายในการเลือกจังหวัดเพื่อลงพื้นที่สำรวจและศึกษาข้อมูลภาคสนาม แล้วจึงทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงโดยใช้วิธี Snow ball ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้แก่จังหวัดพิษณุโลก ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู และภาคใต้ ได้แก่จังหวัดตรัง

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลในแต่ละภูมิภาคโดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงโดยใช้วิธี Snow ball และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองกลุ่มบุคคลต่างๆ ดังนี้

- 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง
- 2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ
- 3) ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาไก่พื้นเมือง
- 4) เจ้าของหรือผู้จัดการสนามชนไก่
- 5) ผู้เข้าชมการชนไก่

1.2 เครื่องมือในการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การแบบสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์เจ้าของสนามชนไก่และผู้ที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง และการสังเกต

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิจากภาคสนามดังนี้

- 1) ข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ วารสาร หนังสือ และเว็บไซต์
- 2) ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากการสำรวจภาคสนาม จากแหล่งต่างๆ ได้แก่

(1) สถานที่ คือชมรมอนุรักษ์และพัฒนาไถ่พื้นเมือง ชุม/ฟาร์มเลี้ยงไถ่พื้นเมือง และสนามชนไถ่

(2) บุคคล คือผู้เลี้ยงไถ่พื้นเมือง นักวิชาการ/เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ชมรมอนุรักษ์และพัฒนาไถ่พื้นเมือง และเจ้าของหรือผู้จัดการสนามชนไถ่

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การศึกษาความเป็นเหตุและผล ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจำแนกเป็นหมวดหมู่และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นที่ศึกษาและสรุปผล

2. ผลการศึกษา

2.1 สภาพการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในประเทศไทย จากการศึกษาสภาพการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในประเทศไทย พบว่า เป็นประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระยาพิชัยดาบหัก วรรณคดีและตำนานที่เกี่ยวข้องกับไถ่พื้นเมืองของไทย ได้แก่ วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน อิเหนา และพระรถ-เมรี และการพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ขุดพบกระดูกสัตว์ที่แหล่งโบราณคดีมีอายุถึง 2500 ปี

รูปแบบการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยนั้นมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน โดยพบว่ามีการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองในรูปแบบใหญ่ๆ ที่สามารถจำแนกได้คือการเลี้ยงโดยเกษตรกรทั่วไปเพื่อการบริโภค การเลี้ยงเพื่อจำหน่าย การเลี้ยงในลักษณะฟาร์มเพื่อจำหน่าย การเลี้ยงเพื่อเป็นเกมกีฬา การเลี้ยงในลักษณะฟาร์มเพื่อเป็นเกมกีฬา การเลี้ยงเพื่อความสวยงามหรือประกวด และการเลี้ยงเพื่อใช้ในพิธีกรรมและเสี่ยงทาย โดยปริมาณการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองของประเทศไทยพบว่าส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อย ในภาพรวมมีการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองจำนวนมากทุกภูมิภาคโดยพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนไถ่พื้นเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ ในแต่ละครัวเรือนมีการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองเฉลี่ยใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เท่ากับ 38.19, 33.04, 22.02 และ 17.65 ตัวต่อครัวเรือนตามลำดับ การตลาดของไถ่พื้นเมืองไทยมีทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีการซื้อขายทั้งเพื่อบริโภค และการชนไถ่เป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไถ่พื้นเมืองพบว่า ในแต่ละภูมิภาคนั้นมีปัญหาการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองใกล้เคียงกัน โดยพบปัญหาการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองดังนี้

2.1.1 ปัญหาด้านการอนุรักษ์และพัฒนาไถ่พื้นเมืองไทย มีสาเหตุที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การส่งเสริมการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองของหน่วยงานของรัฐ
- 2) ขาดการจดทะเบียนสายพันธุ์ไถ่พื้นเมืองไทย

3) ขาดการส่งเสริมและเผยแพร่ด้านการบริหารและการพัฒนาไม้พื้นเมืองไทยเชิงธุรกิจให้แก่เกษตรกร

4) กรมปศุสัตว์มีวัคซิ่นไม้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

5) ขาดองค์กรนำของภาครัฐที่เข้ามาทำหน้าที่ในการส่งเสริมและอนุรักษ์สายพันธุ์ไม้ของชาติ

2.1.2 ปัญหาด้านการตลาด มีปัญหาดังต่อไปนี้คือ

- 1) ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญในการขยายตลาดไม้พื้นเมืองไทยในต่างประเทศเท่าที่ควร
- 2) การบริโภคเนื้อไม้พื้นเมืองภายในประเทศลดความนิยมลงเพราะราคาซื้อขายในตลาดปรับตัวสูงขึ้น
- 3) การซื้อขายไม้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีสนามประมูล แต่ขัดกับระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพนันชนไก่และกักปลา พ.ศ.2525

2.1.3 ปัญหาด้านนโยบาย มีสาเหตุสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ความเชื่อและความคิดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่ละท่านแต่ละยุคสมัยแตกต่างกัน
- 2) สังคมไม่เห็นคุณค่าของไม้พื้นเมืองไทยอย่างแท้จริง
- 3) รัฐบาลที่ผ่านมาไม่เคยมองว่าไม้พื้นเมืองมีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สามารถส่งเสริมให้มีปริมาณมากเพียงพอที่จะส่งเป็นสินค้าออกทำเงินตราเข้าประเทศได้
- 4) นโยบายของกระทรวงมหาดไทย ที่เน้นเรื่องการป้องกันปราบปรามอบายมุขทุกประเภท เพราะเชื่อว่าเป็นสาเหตุของอาชญากรรมต่างๆ

2.1.4 ด้านระเบียบและกฎหมาย ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการชนไก่และกักปลา พ.ศ.2525

2.2 ภูมิปัญญาการเลี้ยงไม้พื้นเมืองในแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย

2.2.1 ภูมิปัญญาด้านพันธุ์/สายพันธุ์ไม้พื้นเมือง จากการศึกษาพบว่าไม้พื้นเมืองมีพันธุ์/สายพันธุ์ต่างๆ ที่สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทคือ พันธุ์/สายไม้พื้นเมืองทั่วไปที่พบว่ามีเลี้ยงอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่ ไม้ดำภูพาน ไม้ซี้ฟ้า ไม้ฟ้าหลวง ไม้แม่ฮ่องสอน ไม้เบงก ไม้เชียงไฮ้ ไม้ค้อลอน ไม้ต็อก ไม้แจ้ และไม้ตะเภา และ สายพันธุ์ไม้พื้นเมืองประเภทไม้ถิ่น (ไม้ถิ่น) ซึ่งพบมากและมีปริมาณการเลี้ยงมากที่สุด การจำแนกจะใช้ลักษณะ “สี” ของไม้ โดยพบว่ามีสายพันธุ์ทั้งสิ้นอย่างน้อย 11 สายพันธุ์คือ 1) ไม้เหลืองหางขาว 2) ไม้ประดู่หางดำ 3) ไม้ประดู่หางขาว 4) ไม้เขียวหางขาว 5) ไม้เทา 6) ไม้กนกรด 7) ไม้ต่าง 8) ไม้เขียว 9) ไม้ลาย 10) ไม้ซี้ (ไม้ขาว) 11) ไม้กนแดง แต่จากการการลงพื้นที่และจากการประชุมกลุ่มทั้ง 4 ภูมิภาคพบว่ามีเพียง 4 สายพันธุ์เท่านั้นที่นิยมเลี้ยงและพบได้ง่ายคือ 1) เหลืองหางขาว 2) ประดู่หางดำ 3) กนแดง และ 4) ซี้

นอกจากนี้นักวิชาการยังได้มีการรวบรวมพันธุ์ไก่ชน โดยกำหนดเป็นอุดมทัศน์ไก่ชนไทยพันธุ์ต่างๆ ไว้ในหนังสือไก่พันธุ์ไทย 10 สายพันธุ์ คือ 1) ไก่พันธุ์เหลืองหางขาว 2) ไก่พันธุ์ประดู่หางดำ 3) ไก่เขียวหางดำ 4) ไก่เทาหางขาว 5) ไก่ขนแดงหางแดง 6) ไก่ขนกรวดหางดำ 7) ไก่พันธุ์ทองแดงหางดำ 8) ไก่ประดู่เลาหางขาว 9) ไก่ลายหางขาว และ 10) ไก่เขียวเลาหางขาว

ภูมิปัญญาด้านการคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง เพื่อให้มีประสิทธิภาพการผลิตที่ดีตรงตามวัตถุประสงค์การเลี้ยงนั้น พบว่ามีภูมิปัญญาในการคัดเลือก คือ 1) การคัดเลือกพันธุ์โดยทั่วไป 2) การคัดเลือกสายพันธุ์ไก่ชน และ 3) การคัดเลือกไก่พื้นเมืองโดยดูจากลักษณะไก่ตามอุดมทัศน์ไก่ไทย

2.2.2 ภูมิปัญญาด้านอาหารไก่พื้นเมือง จากการศึกษาพบว่า การให้อาหารไก่พื้นเมืองโดยทั่วไปพบว่า มี 3 ลักษณะด้วยกันคือ

- 1) สำหรับเกษตรกรที่เลี้ยงแบบปล่อย มักให้ไก่พื้นเมืองหากินอาหารเองตามธรรมชาติ
- 2) สำหรับการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อยหรือมีเล้าไว้ให้ไก่นอนตอนกลางคืน ส่วนใหญ่จะเสริมอาหาร
- 3) การเลี้ยงแบบขัง การให้อาหารไก่ไม่ได้ให้ตลอดเวลาเหมือนน้ำ ส่วนมากจะให้อาหารหลัก เช้า เย็น เย็น

นอกจากนี้ยังมีการให้อาหารเสริมที่สำคัญสำหรับไก่พื้นเมือง ได้แก่ กล้วยน้ำว่าแดงกว่า น้ำผึ้งแท้ สัตว์เล็กๆ มีประโยชน์ เช่น เขียด หอย จิ้งจก ปลวก และกระดุกไก่เล็กๆ โครงไก่

2.2.3 ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพไก่พื้นเมือง จากการศึกษาภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพไก่พื้นเมือง โดยทั่วไปเป็นการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพไก่พื้นเมือง ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่าส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรจากการบอกเล่าต่อๆ กันมา การแนะนำจากเพื่อนบ้าน และจากเอกสารและสื่อต่างๆ ที่พิมพ์เผยแพร่ทั่วไป นอกจากนี้พบว่า การใช้สมุนไพรมีใช้กันมากในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองประเภทไก่ชน ส่วนการเลี้ยงเพื่อวัตถุประสงค์อื่นพบว่ามีความหลากหลายและใช้น้อยหรือใช้สมุนไพรเพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถจำแนกภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพไก่พื้นเมืองได้ 3 กลุ่ม คือ

- 1) ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อป้องกันและรักษาโรคไก่พื้นเมือง
- 2) ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรในการเลี้ยงไก่ชน จำแนกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้ 3 กลุ่มย่อยคือ

(1) การใช้สมุนไพรบำรุงร่างกาย เป็นสมุนไพรเพื่อใช้บำรุงร่างกาย ให้ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีกำลัง และช่วยให้ระบบการย่อยอาหารทำงานดี เลือดลมดี

(2) การใช้สมุนไพรเป็นยาถ่ายแก้ขับในหรือยาถ่ายลู่ หมายถึง ยาถ่ายลู่ภายในร่างกายที่ถูกตีมา ถ่ายขับใน เพื่อให้ร่างกายให้หายจากการฟกช้ำดำเขียว (ไม่ใช่ใช้ยาถ่ายพยาธิถ่าย)

(3) การใช้สมุนไพรเพื่อการอาบน้ำไถ่ชน เพื่อกำจัดพยาธิภายนอก และทำให้กล้ามเนื้อและหนังไถ่แข็งแรง

2.2.4 ภูมิปัญญาด้านการจัดการเลี้ยงไถ่พื้นเมือง จากการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลี้ยงไถ่ชน ที่สำคัญได้แก่

- 1) ภูมิปัญญาการจัดการโรงเรือน อุปกรณ์การเลี้ยงไถ่
- 2) ภูมิปัญญาการจัดการการเลี้ยงดูไถ่ ได้แก่ การป้องกันโรคห่า ฤดูที่เหมาะสมในการฟักไข่ รังฟักไข่ การป้องกันไรในรังฟักไข่ การย้ายแม่ไถ่เข้ารังฟัก แม่ไถ่ทิ้งรัง วิธีส่องไข่ฟักเพื่อดูไข่หรือเสีย การแม่ไถ่สำรองฟักไข่แทน วิธีให้แม่ไถ่ไข่เร็ว วิธีสังเกตไถ่สาวเริ่มไข่ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ไถ่ การผสมพันธุ์ วิธีแก่วัยจิกไข่หรือกินไข่ตัวเอง การทำให้แม่ไถ่ไม่ตักกัน การให้อาหารไถ่ การคัดเลือกไถ่รุ่น

2.2.5 ภูมิปัญญาความเชื่อ/พิธีกรรมเกี่ยวกับไถ่พื้นเมือง

- 1) ภูมิปัญญาพิธีกรรมและการเสี่ยงทาย โดยพบมากในชนเผ่าต่างๆ ทั้งในภาคอีสานและภาคเหนือ
- 2) ภูมิปัญญาความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงไถ่ชนได้แก่ การนำไถ่ออกจากบ้านเพื่อจะนำไปชนที่สนามกีฬาชนไถ่ การให้อาหารขณะไถ่ชนไถ่ การปล่อยไถ่ในสังเวียน ลักษณะสีไถ่ชนที่เก่ง การดูลักษณะไถ่เก่งตอนเล็กๆ ลักษณะของไถ่ตัวเก่ง ขี้ไถ่มีวันเทียน การวางไถ่ การให้น้ำไถ่ที่กำลังชนและขั้นตอนต่างๆที่ต้องทำในระหว่างฟัก วิธีการให้น้ำไถ่กำลังชน การดูฤกษ์ยามวันนำไถ่ออกชน การเลือกสถานที่ตั้งในสนามชน คาถาปล่อยไถ่ คาถาเปรียบไถ่ คาถาบอกเดือย คาถาเป่าแข่ง คาถาเสกให้ไถ่มีลำหักลำโค่น คาถาสมานแผล คาถาแคล้วคลาด การดูฤกษ์ยามนาทีก่อนการตีไถ่ โฉลกการแต่งกายไปชนไถ่ เคล็ดลับการปล่อยไถ่เข้าสังเวียน

2.2.6 ภูมิปัญญาการฝึกไถ่พื้นเมืองเพื่อกีฬาชนไถ่ ได้แก่ การฝึกไถ่/การซ้อมไถ่ การให้น้ำของมีอน้ำ วิธีการเลี้ยงไถ่สำหรับชน และภูมิปัญญาการเปรียบไถ่

3. แนวทางและข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการเลี้ยงไถ่พื้นเมือง

จากการศึกษาพบว่าควรมีแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการเลี้ยงไถ่พื้นเมือง ดังนี้

1) **ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาพันธุ์/สายพันธุ์ไถ่พื้นเมือง** ได้แก่ ปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์จริงในปัจจุบัน การอนุรักษ์พันธุ์/สายพันธุ์ไถ่พื้นเมืองโดยให้ความสำคัญกับพันธุ์/สายพันธุ์แท้ การอนุรักษ์และพัฒนาไถ่พื้นเมืองควรให้ความสำคัญกับไถ่พื้นเมืองทุกพันธุ์/สายพันธุ์ การพัฒนาพันธุ์ไถ่พื้นเมืองเพื่อการค้า การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาการเลี้ยงไถ่พื้นเมืองให้แพร่หลาย ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาไถ่พื้นเมือง ส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการป้องกันโรคระบาดในไถ่พื้นเมือง

2) **ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาดไถ่พื้นเมือง** ได้แก่ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาดไถ่พื้นเมือง การส่งเสริมกีฬาชนไถ่ การศึกษาและสำรวจความต้องการของ

ตลาดทั้งภายในและภายนอก ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งในระบบการผลิตแบบ พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

4. ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการในพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ไก่พื้นเมือง

4.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบายในการพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ไก่พื้นเมือง

- 1) ควรมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์จริงในส่งเสริมการกีฬาชนไก่เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการอนุรักษ์สายพันธุ์ไก่พื้นเมือง
- 2) ควรส่งเสริมกีฬาชนไก่โดยใช้กติกาชนไก่สากลที่ใช้วิธีการนับคะแนนในแต่ละยก กำหนดเวลาชนและพักในแต่ละยก และสวมหมวกที่เดียวไก่เพื่อป้องกันการทรมาณไก่ ขณะเดียวกันกีฬาชนไก่ยังสามารถเป็นตลาดกลางซื้อขายไก่ของเกษตรกรเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้กีฬาชนไก่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 3) ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ควรมีการให้ความสำคัญต่อสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองไทยแท้
- 4) ควรส่งเสริมจัดให้มีการประกวดไก่พื้นเมืองสายพันธุ์แท้อย่างต่อเนื่อง
- 5) ควรมีการศึกษาสำรวจพันธุ์/สายพันธุ์ไก่อื่นๆ และนำมาจัดสร้างฝูงพันธุ์ให้ชัดเจนหรืออาจส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์อื่นๆ มากยิ่งขึ้น
- 6) ควรสนับสนุนให้มีการจดทะเบียนเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย และพัฒนาสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองของประเทศไทยให้เหมาะสำหรับการผลิตเป็นการค้า
- 7) ควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในคุณภาพเนื้อไก่พื้นเมืองของประเทศไทยให้แก่ผู้บริโภค
- 8) ควรส่งเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง
- 9) ควรสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการนำภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไปใช้ในระบบการผลิตร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม
- 10) ควรส่งเสริมการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์และพัฒนาต่อยอดได้อย่างกว้างขวาง และจัดทำศูนย์เรียนรู้และสาธิตการเลี้ยงไก่พื้นเมือง
- 11) ควรส่งเสริมให้ความรู้ตามหลักวิชาการและสร้างความเข้าใจในการป้องกันโรคระบาดในไก่พื้นเมือง
- 12) ควรมีการสนับสนุนเพื่อผลิตวัคซีนแจกจ่ายและให้บริการแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
- 13) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาดไก่พื้นเมือง
- 14) ส่งเสริมการผลิตในระดับครัวเรือนโดยส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองร่วมกับระบบเกษตรทางเลือก จัดทำศูนย์เรียนรู้และสาธิตการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

15) ส่งเสริมการผลิตในระดับการค้า โดยสนับสนุนให้มีการศึกษาระบบการเลี้ยงที่ได้มาตรฐาน พัฒนาระบบการเลี้ยงไก่อินทรีย์ สนับสนุนให้มีโรงฆ่าชำแหละที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องไปพัฒนาต่อยอดเป็นการค้า เป็นต้น

16) การส่งเสริมกีฬาชนไก่ให้เป็นถือว่าการละเล่นพื้นบ้านของประเทศไทย และจัดให้มีการแข่งขันทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค เพื่อเป็นกลยุทธ์ในด้านการตลาด

17) การศึกษาและสำรวจความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

18) ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

19) ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งในระบบการผลิตในไร่นาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

20) ควรมีการศึกษาและพัฒนาระบบการเลี้ยงที่เป็นมาตรฐาน

4.2 ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการในพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ไก่พื้นเมือง

1) สำหรับการเลี้ยงไก่เพื่อกีฬาชนไก่ การฝึกซ้อมไก่ การนำไก่ออกชน ถือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับไก่ชนเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการส่งเสริมผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อกีฬาชนไก่ควรพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญ

2) การเลี้ยงไก่พื้นเมืองมีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์การเลี้ยง ซึ่งการเลี้ยงเพื่อประกวดจะมีการเข้มงวดสายพันธุ์มาก มีการเลี้ยงแบบซัง ส่วนการเลี้ยงเพื่อกีฬาชนไก่มักไม่เข้มงวดเรื่องสายพันธุ์ และส่วนใหญ่ปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติ แต่จะเข้มงวดในช่วงการฝึกซ้อมและเตรียมออกชน ส่วนการเลี้ยงเพื่อบริโภคนั้นมักไม่เข้มงวดเรื่องพันธุ์และส่วนใหญ่ปล่อยเลี้ยงตามธรรมชาติได้ ดังนั้นในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเกษตรกรผู้เลี้ยงต้องมีการแบ่งแยกการเลี้ยงให้ชัดเจน

3) การเลี้ยงไก่พื้นเมืองพบว่ามีผู้ใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น และเรียนรู้ทั้งจากผู้เลี้ยงด้วยตนเอง หรือตามเอกสารต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ภูมิปัญญามักอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อกีฬาชนไก่และการประกวด ซึ่งภูมิปัญญาหลายอย่างมักต้องใช้ทักษะความชำนาญ ความรู้ ภูมิปัญญาทั้งในการคัดเลือกพันธุ์ การเพาะเลี้ยง ความสามารถในการบริหารจัดการเกี่ยวกับตลาดจึงมีครบอยู่ในคนเดียว ดังนั้นถ้าหากมีการสร้างการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทั้งผู้เลี้ยงไก่ด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการที่เหมาะสมแล้วก็จะเกิดการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญามากยิ่งขึ้น

4) เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เลี้ยงทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงการควบคุมป้องกันโรคในไก่พื้นเมืองอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้นจึงควรมีการประชาสัมพันธ์อบรมให้ความรู้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมโดยเจ้าหน้าที่ควรจัดให้มีการตั้งหรือรวมกลุ่มผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง เพื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะสามารถสร้างความเข้าใจในการสุขาภิบาลและป้องกันโรคและถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีตามหลักวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ไร่พื้นเมืองมีหลากหลายพันธุ์/สายพันธุ์ซึ่งมีจุดเด่นของแต่ละพันธุ์/สายพันธุ์แตกต่างกัน วัตถุประสงค์การเลี้ยงก็แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นในการส่งเสริมควรให้ความสำคัญกับการเลี้ยงไร่พื้นเมือง ที่มีอยู่ในพื้นที่ก่อนเป็นสำคัญ

6) ในการศึกษาสายพันธุ์ไร่พื้นเมืองในปัจจุบันยังขาดการศึกษาเชิงลึกเพื่อกำหนดสายพันธุ์ ที่ชัดเจน จำเป็นต้องมีการศึกษาในระดับยีน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์การปรับปรุงพันธุ์และได้สายพันธุ์ที่เป็น ที่ยอมรับในระดับสากลว่าเป็นไร่พื้นเมืองไทย

7) การเลี้ยงไร่พื้นเมืองในสภาพที่ปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาตินั้นยังไม่สามารถระบุหรือ ศึกษาถึงความต้องการโภชนาการด้านอาหารได้อย่างแน่ชัด ควรมีการศึกษาถึงความต้องการโภชนาการใน ไร่พื้นเมืองของไทยในเชิงลึกเพิ่มเติม

8) ในการศึกษาไร่พื้นเมืองเพื่อศึกษาชนไร่ บ่อนหรือสนามชนไร่มีความสำคัญยิ่ง ที่เป็นทั้งจุด ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ภูมิปัญญา ตลาด และการพนัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเลี้ยงไร่ เพื่อศึกษาชนไร่ได้อย่างได้มาตรฐานและเหมาะสม จึงควรมีการศึกษาถึงผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

9) การเลี้ยงไร่พื้นเมืองร่วมกับการทำการเกษตรอื่น ควรให้มีปริมาณไร่ที่สอดคล้องกับ อาหารและพื้นที่หรือบริเวณที่ทำการเลี้ยง

10) ในการพัฒนาสายพันธุ์ไร่พื้นเมืองควรมีการคัดเลือกพันธุ์ โดยใช้พันธุ์แท้เป็นพ่อแม่พันธุ์ (หรือเรียกว่าลงเหล่า) ซึ่งควรมีการจดบันทึกพันธุ์ประวัติไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์หรือ นำไปผลิตเป็นไร่พันธุ์ลูกผสม

11) การเลี้ยงไร่เพื่อความสวยงามหรือประกวด และการเลี้ยงเพื่อศึกษาชนไร่มีภูมิปัญญาที่ เกี่ยวข้องที่สืบทอดกันมาและเกิดจากการเรียนรู้กันเองภายในกลุ่มผู้เลี้ยงไร่พื้นเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เลี้ยงจะ กระจุกตัวหรือรวมกันในการหาความรู้อยู่เสมอ